

Зміст

<i>Передмова</i>	9
------------------------	---

ЧАСТИНА ПЕРША. БУДНІ АНТИЧНОГО СВІТУ

<i>Розділ 1</i>	Чому греки і римляни не носили штанів?	13
<i>Розділ 2</i>	Як вони голилися?	18
<i>Розділ 3</i>	Яких домашніх тварин вони тримали?	23
<i>Розділ 4</i>	Які в них були засоби контрацепції?	29
<i>Розділ 5</i>	Які в них були шанси вижити після операції?	34
<i>Розділ 6</i>	Що вони вважали найбільшими ласощами?	39
<i>Розділ 7</i>	Скільки вина вони пили?	46
<i>Розділ 8</i>	Як вони стежили за часом?	55

ЧАСТИНА ДРУГА. СУСПІЛЬСТВО

<i>Розділ 9</i>	Яка була тривалість їхнього життя?	65
<i>Розділ 10</i>	Якими вони були на зріст?	71
<i>Розділ 11</i>	Скільки вони заробляли?	75
<i>Розділ 12</i>	Наскільки небезпечними були їхні міста?	82
<i>Розділ 13</i>	Як часто звільняли рабів?	91
<i>Розділ 14</i>	Чи звичним явищем були розлучення?	97
<i>Розділ 15</i>	Чи часто між чоловіками і хлопчиками виникали неоднозначні стосунки?	101
<i>Розділ 16</i>	Чому античні статуї переважно голі?	107

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЧАСТИНА ТРЕТЯ. ВІРУВАННЯ

<i>Розділ 17</i>	Чи вірили вони у свої міфи?	115
<i>Розділ 18</i>	Чи вірили вони у привидів, страховиськ і прибульців?	121
<i>Розділ 19</i>	Чи практикували вони магію?	131
<i>Розділ 20</i>	Чи приносили вони в жертву людей?	138
<i>Розділ 21</i>	Чи перебував дельфійський оракул під впливом якихось газів?	144
<i>Розділ 22</i>	Як довго протрималося язичництво?	150

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА. СПОРТ І РОЗВАГИ

<i>Розділ 23</i>	Чи були в них професійні спортсмени?	159
<i>Розділ 24</i>	Які вправи вони робили? Бігали, підіймали штанги?	170
<i>Розділ 25</i>	Чи мандрували вони просто для задоволення?	176
<i>Розділ 26</i>	Як їм вдалося збудувати Колізей менш ніж за десять років?	184
<i>Розділ 27</i>	Як ловили звірів для Колізею?	190
<i>Розділ 28</i>	Чи були гладіатори товстими? Як часто вони помирили на арені?	197

ЧАСТИНА П'ЯТА. ВІЙНА І ПОЛІТИКА

<i>Розділ 29</i>	Як у боях використовували слонів?	207
<i>Розділ 30</i>	У який спосіб реально було захопити місто-фортецю?	215
<i>Розділ 31</i>	Чи існували в античності секретні служби, шпигуни і наймані вбивці?	224
<i>Розділ 32</i>	Чому римлянам не вдалося завоювати Германію та Ірландію?	231

ЧАСТИНА ШОСТА. Спадок

<i>Розділ 33</i>	Що сталося з Римом, коли імперія перестала існувати?	241
<i>Розділ 34</i>	Що сталося з тілом Александра Македонського? Чи збереглася непошкодженою хоч одна гробниця римського правителя?	249
<i>Розділ 35</i>	Чому латина знайшла своє продовження в кількох мовах? Чому цього не сталося з грецькою?	258
<i>Розділ 36</i>	Чи можуть якісь сучасні роди підтвердити своє античне походження?	263
<i>Додаток</i>	Дуже коротка історія античного світу	268
<i>Що ще почитати</i>	290
<i>Подяки</i>	298
<i>Примітки</i>	299

Передмова

Якось я повів своїх студентів Мічиганського університету на екскурсію в Детройтський інститут мистецтв. На виході із залів, де розміщено колекції давньогрецького й римського мистецтва, до мене підійшов один студент і тихенько прошепотів: «Професоре Раян, можна запитати, а чому грецькі статуї переважно голі?».

Книжка, яку ви тримаєте, дасть відповідь на це запитання — і ще на кількадесят інших. Якщо ви колись замислювалися, коли римляни почали носити штани, чи вірили греки у власні міфи, які професії в античному світі були найприбутковіші, як ловили левів для Колізею — тут ви про це дізнаєтеся. На цих сторінках є все: таємниці й магія, гладіатори й убивці, добре вино та бойові слони.

Розповіді в цій книжці — лише стислі перекази моїх поточних досліджень, приправлені бувальщинами з античних джерел* і прикрашені найкращими ілюстраціями з тих, які можна знайти у вільному доступі. Я не претендую на вичерпність відповідей і розповідаю тільки те, що можна вмістити в кілька сторінок жвавого тексту. Але щиро сподіваюся, що викладені

* Найкращі бувальщини — переважно у примітках, з них можна дізнатися цікаві деталі, які в головний текст розповіді не вмістилися. Джерела я вказую у прикінцевих примітках.

ПЕРЕДМОВА

тут історії надихнуть вас копати глибше й читати більше про античний світ.

Мої розповіді будуть зрозумілі всім, хто має бодай базове уявлення про античних греків і римлян. А для тих, хто хоче ознайомитись із ширшим контекстом і краще зрозуміти викладені тут цікавинки, я доповнив цю книжку короткою історією античного світу (дивіться додаток у кінці видання, раджу з нього й починати читати). Утім, можна пропустити цей крок і переходити одразу до запитань.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЧАСТИНА ПЕРША

Будні АНТИЧНОГО СВІТУ

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Чому греки і римляни не носили штанів?

Уявіть, що ви опинилися на жвавій вулиці античних Афін^{*}. Літній ранок, спека, але ще не занадто гаряче — можна побігати у справах. Стіни сліпучо-білі під сонцем, порохняве повітря повниться вигуками грецькою. Солодкий аромат медових тістечок із найближчої ятки пробивається крізь сморід міста, що не знає каналізації.

Вулицею крокують переважно чоловіки. Більшість — мало не напівгола. Дехто обгорнув торс відрізом тканини. Інші одягли вільні туніки, які доходять до колін. Жінок мало, і всі вони — у довших туніках, що кріпляться на плечах довгими шпильками^{**}. Бідніші жінки й чоловіки носять майже білий одяг із нефарбованої вовни. Багаті хизуються всіма відтінками жовтого, зеленого і брунатного[†].

А тепер уявіть, що ви опинилися на вулиці Рима ранньоімперських часів. Майже полудень (або «година шоста», як сказали б самі римляни), але вулицю затіняють високі багатоквартирні будинки з обох сторін від хідника. Бруківка слизька від смердючої грязюки. З-за дверей таверни навпроти тягнеться

* Імена і власні назви передано за традицією українського антикознавства останніх десятиліть (Аристотель, Цицерон, Константин, Тібр тощо), що може відрізнятися від норм чинного правопису. — *Прим. наук. ред.*

** За потреби їх можна було використати як зброю. Одного разу юрба афінських жінок своїми гострими брошками вбила чоловіка.

димок, несе із собою гострий запах смаженого нуту. Зусібч долинають уривки фраз найрізноманітнішими мовами, повз вас пробігають заклопотані пішоходи в геть не такому одязі, який ви щойно побачили в Афінах.

Кілька чоловіків убрані в тоги — просторі вовняні тканини, які могли сягати шести метрів завдовжки. Увертітися в це м'яке море було так складно, що аристократи часто тримали спеціальних рабів, чийм завданням було викласти тканину на тіло і сформувати красиві складки. Носити тогу — окреме мистецтво, ба навіть мука, адже варто трохи не так зігнути ліву руку — і дбайливо викладені складки негайно розсиплються. Тому перехожі на нашій вулиці полишили тоги вдома, натягнули короткі туніки й вирушили у справах. Ось іде кілька жінок у традиційних накидках римських матрон, але решта віддала перевагу різнобарвним тунікам до п'ят.

І греки, і римляни викладали одяг — вовняний, лляний або бавовняний* — на тіло складками. Для середземноморського клімату — те що треба; до того ж кількість складок можна було міняти залежно від соціального становища й погоди. Щоправда, у холодні й дощові дні носити складки було незручно. А деякий одяг, наприклад тогу, треба було ще вміти на собі втримати, цей процес потребував постійної уваги. Кишень на одязі древніх греків і римлян не було**.

Здавалося б, штани в античному світі були вкрай потрібні. Але — за кількома винятками, як-от ексцентричний імператор Геліогабал, який залюбки штатував у шовкових штанах*** — гре-

* Найчастіше в античному світі носили одяг із вовни й льону. Вовняний — тепліший, міцніший і піддатливіший для фарбування — зазвичай носили зверху, а лляний — який краще пропускав повітря, легше прався і який не так «любили» воші — під низ і на щодень. З бавовни (єгипетської) одяг почали масово шити тільки в часи Римської імперії.

** Але була можливість організувати заміники. Грекині підв'язували туніку паском так, щоб виходила велика кишеня, римляни часто ховали залишки бенкетів у складках тог. А от монети доводилося носити в гаманцях, прив'язаних до пояса або почеплених на шию. Та нерідко древні греки й римляни — невинні щасливці, які не знали про мікроби, — ховали монету за щокою.

*** Римські імператори були завзятими модниками. Не всі задовольнялися накидками бузкового кольору: фіолетова фарба коштувала найдорожче, а отже, була найпрестиж-